

УДК 378.147+001.89:174.7
DOI: 10.24144/2524-0609.2022.51.149-152

Сокол Мар'яна Олегівна

доктор педагогічних наук, доцент
професор кафедри романо-германської філології
Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна
maryanasokol@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0003-3876-026X>

Русин Галина Андріївна

доктор педагогічних наук, доцент
кафедра педагогіки початкової освіти
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна
grusyn@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0001-9601-5466>

Фекета Ірина Юріївна

кандидат біологічних наук, доцент
кафедра фізичної географії та раціонального природокористування
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна
iryna.feketa@uzhnu.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0002-3516-3876>

ОСОБЛИВОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ НДР СТУДЕНТІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анотація. Мета статті полягає у дослідженні питання формування академічної доброчесності, здобувачами природничих спеціальностей при виконанні науково-дослідної роботи, як одного із фундаментальних аспектів освітнього і наукового процесу. Методи дослідження: аналіз, систематизація, порівняння даних науково-педагогічної літератури, нормативно-правової бази, законодавчих розпоряджень, та аналіз видів науково-дослідної роботи студентів стосовно питання академічної доброчесності. Виявлені аспекти мотивації порушення та можливості дотримання принципів академічної доброчесності студентів природничих спеціальностей при виконанні науково-дослідної роботи в екстремальних умовах навчання. Проаналізовано в яких видах науково-дослідної роботи студентів спостерігаються випадки порушення принципів академічної доброчесності та прояв плагіату. Виявлено, що серед видів науково-дослідної роботи студентів, найбільше порушень академічної доброчесності спостерігається при виконанні письмових курсових робіт. Зазначено, що причинами недоброчесної поведінки студентів, є впевненість в тому, що «плагіат, це - не проблема», та відсутність сформованих уявлень, що порушення академічної доброчесності це – шкода завдана і своєму і майбутньому державі. Досліджено, що недоброчесна поведінка учасників науково-освітнього процесу, через безвідповідальне ставлення до навчання, сприяє порушенню академічної доброчесності.

Ключові слова: академічна доброчесність, плагіат, науково-дослідна робота, природничі спеціальності.

Вступ. Для студентів природничих спеціальностей особливо важливою є науково-дослідна робота (НДР). Вона забезпечує якість підготовки майбутніх висококваліфікованих спеціалістів. НДРС дає можливість набуті практичні навички та творчо застосувати в діяльності новітні досягнення науки і техніки. У сьогодишніх умовах, коли в Україні триває повномасштабна війна, навчальний процес набуває нових рис. Чи можливе дотримання принципів академічної доброчесності студентів природничих спеціальностей при виконанні науково-дослідної роботи в екстремальних умовах навчання.

Загальновідомою у науково-освітньому процесі є теза, що академічна доброчесність є гарантом якісної освіти. Послідовний з'ясування навчальний процес, згідно із нормами і вимогами освітніх програм сприяє формуванню академічної доброчесності у всіх її проявах: дотримання норм освітнього процесу, відсутність плагіату, відповідальне ставлення до навчання.

Згідно з освітніми програмами спеціальностей та навчальними планами студенти опановують вибраний фах, внаслідок виконання впродовж навчання завдань науково-дослідної роботи. Ця робота поступово поглиблюється і стає складнішою, що сприяє

кращому засвоєнню знань та повноцінно втілювати набуті навички у майбутньому професійному фаховому рості.

Науково-дослідна робота студентів у повній мірі має відповідати принципам академічної доброчесності. Тому важливим є вивчення питання формування академічної доброчесності у науково - дослідній роботі студентів природничих спеціальностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вчені у своїх працях активно досліджують питання академічної доброчесності. Академічна доброчесність як об'єкт досліджень привертає увагу вчених. Так, питанням вивчення праві сторони академічної доброчесності присвячені роботи Недогібченко Є. [8], Маслової Н. [7]. Значенню академічної доброчесності, як основи сталого розвитку університету та проблеми її впровадження викладені у працях Фінікова Т. [1], Артюхова А. [1], а Добко Т. [3]. Академічну доброчесність, як інструмент забезпечення якості освіти досліджує Сацик В. [10]. На вивченні досвіду інших країн, щодо запровадження академічної доброчесності зосередили увагу вчені Батечко Н., Дурдас А. [2], Сорока Н. [11].

Збалансований розвиток країни, раціональне природокористування, прогнозування розвитку

природних процесів та явищ, здатність до аналізу природного середовища є фахові компетентності природничих спеціальностей. А відтак, виникає необхідність, розглянути питання академічної доброчесності студентів природничих спеціальностей при виконанні науково-дослідної роботи, як метод практичної сторони формування доброчесної наукової свідомості.

Мета статті полягає у дослідженні питання формування академічної доброчесності, здобувачами природничих спеціальностей при виконанні науково-дослідної роботи, як одного із фундаментальних аспектів освітнього і наукового процесу. **Методи дослідження:** аналіз, систематизація, порівняння даних науково-педагогічної літератури, нормативно-правової бази, законодавчих розпоряджень, та аналіз видів науково-дослідної роботи студентів стосовно питання академічної доброчесності.

Виклад основного матеріалу. Вища освіта, за законом України «Про вищу освіту» це – сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти [5].

Також в Законі «Про освіту» відмічено, що академічна доброчесність – сукупність етичних принципів та визначених правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [4].

Варто відмітити, що всі вищі навчальні заклади України керуючись сорок другою статтею Закону України, роблять кроки, щоб унеможливити порушення доброчесності. Положення про академічну доброчесність, етичний кодекс учасників науково-освітнього процесу, створення центрів якості освіти, проходження численних семінарів та інші прийоми, дають позитивний щодо формування базису академічної доброчесності у закладах вищої освіти [6].

Освітньо-науковий рівень вищої освіти передбачає здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Студентам необхідно у процесі навчання опанувати навички науково-дослідної роботи, яка забезпечує якість підготовки майбутніх висококваліфікованих спеціалістів, їх адаптації до сучасних вимог ринку праці, зокрема в частині впровадження новітніх технологій і підходів у фаховій креативній практичній діяльності з урахуванням принципів академічної доброчесності, що також обумовлено Законом про «Вищу освіту» [5].

Для здобувачів природничих спеціальностей науково-дослідна робота є особливо важливою, бо передбачає дослідження природного натуралістичного середовища, яке не можливе без дослідів, експериментів, картографування, прогнозів, моделювання та інших видів НДРС. Опанування форм і методів науково-дослідної роботи дає можливість здобувачам природничих набути навички орієнтовані на до-

слідження та раціональне використання природних ресурсів, уміння аналізувати зміни компонент навколишнього середовища, та в умовах необхідності виходу економіки з кризи, застосувати в практичній діяльності новітні досягнення науки і техніки.

Варто відмітити, що науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти природничих спеціальностей повинна відповідати освітнім програмам спеціальності. Студенти повинні оволодіти методами та технологіями експериментальних (польових і камеральних) та теоретичних природничих досліджень, зокрема: польовими, порівняльно-географічним, картографічним, системно-структурного аналізу, аналізу і синтезу, кластерного аналізу та інших.

У природничих спеціальностей одним із видів НДРС є виконання лабораторних робіт у межах навчальної дисципліни. Чи можуть виникати порушення академічної доброчесності при цьому виді НДРС? Принципи доброчесного ставлення студентів до навчального процесу передбачають відповідальне ставлення до своїх обов'язків, вчасно та добросовісно виконувати завдання, передбачені навчальними планами. Лабораторне заняття – це така форма навчального заняття, на якому студент із метою практичного підтвердження окремих теоретичних положень даної навчальної дисципліни особисто проводить дослід.

Виконання конкретної лабораторної роботи, завдань теми заняття, самостійне оформлення індивідуального звіту з виконаної роботи та його захист перед викладачем виключає порушення академічної доброчесності. За виконання лабораторних робіт виставляються підсумкові оцінки, які враховуються у семестровій підсумковій оцінці з навчальної дисципліни. Такий вид НДРС є прозорим, чітким, вказує на персональну відповідальність до роботи та її результату.

За умов дотримання академічної доброчесності всіма учасниками науково-освітнього процесу, здобувач освіти набуває практичні навички роботи, опановує методики експериментальних досліджень у конкретній галузі.

Принцип відповідальності академічної доброчесності – сумлінне виконання своїх зобов'язань, здатність брати на себе відповідальність за результати своєї діяльності має активно проявлятися при написання рефератів, есе із конкретної теми у процесі вивчення дисциплін соціально-гуманітарного циклу, фундаментальних і професійно – орієнтованих у здобувачів природничих спеціальностей. При виконанні цього виду НДРС спостерігаються випадки плагіату і запозичень.

На нашу думку, причинами академічної недоброчесності слугує набутий зі шкільного навчання досвід поведінки, відсутність мотивації отримання якісних знань а також не сформована доброчесність навчання. Щоб уникнути плагіату і запозичень, необхідно зацікавити студентів і пропонувати реферати на теми, що найбільш є модерновими у даній науці, і відтак викликати наукове світосприйняття студента. Вид НДРС – написання рефератів по певній темі навчальних дисциплін у освітніх програмах природничих спеціальностей зазвичай відноситься до циклу загальної підготовки як обов'язкових, так і вибірко-вих компонентів. Отже, формування академічної доброчесності у здобувачів вищої студентів вищої освіти має відбуватися впродовж усього періоду як загальної, так і фахової підготовки.

Науково-дослідна робота студентів фахового професійного спрямування тісно пов'язана із навчальними та виробничими практиками.

Набуті студентами теоретичні знання навчаль-

них дисциплін закріплюються на практиці, які вони проходять у науково-дослідних установах, природоохоронних структурах та поресурсних управліннях області, в органах місцевого самоврядування, у туристичних організаціях та ін.

Практика кожної із природничої спеціальності зорієнтована на уміння користуватися приладами й виконувати дослідження, що аналізують стан природного природно середовища. Здобувачі природничих спеціальностей виконують польові дослідження та вивчають на практиці техніку виконання аналітичних експериментів, для об'єктивної оцінки стану довкілля.

Відповідно до освітньої програми, проходження навчальних практик, студентів природничих спеціальностей сприяє формуванню здатності зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, вести здоровий спосіб життя.

По завершенні практик студенти виконують звіт, опрацювавши результати власних спостережень та відбувається захист. Мотивація студентів щодо добросесійного проходження практики переважає у теперішній час, бо пов'язана із навичками саме практичного набуття досвіду в майбутньої професії. Також варто відмітити, що такий вид діяльності, як навчальні та виробничі практики, у найменшій мірі викликають у здобувачів бажання недобросесійної академічної поведінки.

У позанавчальний час НДРС включає роботу в студентських наукових гуртках; участь у студентських наукових організаційно-масових і загальних заходах різного рівня: наукових семінарах, форумах, конференціях, конкурсах наукових робіт, організації спеціальних курсів, програм, проведення занять з групами студентів, які мають виражену мотивацію до наукової діяльності. Як правило, у позанавчальний час науково-дослідною роботу виконують вмотивовані здобувачі освіти, які мають і проявляють наукову цікавість, мають здатність до наукового мислення та схильність до послідовних кроків виконання мети та завдань досліджень. Ці студенти, мають жагу до навчання, і як правило, саме така мотивація зводить до абсолютного нуля прояви академічної добросесійності. Співпраця, комунікація із науковими керівниками, бажання вчитися та отримувати знання

підвищує формування академічної добросесійності у здобувачів освіти природничих спеціальностей.

Зловживання академічною добросесійністю, використання запозичень, плагіат спостерігається при написанні курсових та кваліфікаційних робіт. Для виявлення академічної недобросесійності кваліфікаційних робіт схожості, плагіату, запозичень, використовуються сервіс перевірки на плагіат програми, сертифікованими Міністерством освіти і науки України, такі як – Plagin, Unicheck та інші. Ця перевірка робіт є корисною і дієвою щодо зменшення плагіату [9].

На нашу думку, недобросесійна поведінка пов'язана із декількома причинами. По-перше – у студентів виробилась, починаючи із шкільної практики стійка впевненість в тому, що «плагіат, це - не проблема, ніхто не помітить, і не осудить». По-друге невпевненість у своїх знаннях як цінності, або їх відсутність. По-третє – відсутність сформованих тверджень, що порушення академічної добросесійності це шкода завдана і своєму майбутньому і майбутньому держави. Для запобігання порушень академічної добросесійності у студентів природничих спеціальностей, необхідно виключити ці фактори.

На нашу думку, необхідно активно впроваджувати академічну добросесійність у шкільній освіті, пояснюючи наслідки порушень. Продовжити активне формування академічної добросесійності у вищих навчальних закладах освіти у всіх видах діяльності студентів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже розглянувши питання формування академічної добросесійності при виконанні НДР здобувачів природничих спеціальностей, можна стверджувати, що за умов сформованого послідовного і поетапного процесу навчання з дотриманням норм та положень науково-освітнього процесу унеможливиться порушення академічної добросесійності. Фальсифікація результатів праці, безвідповідальне ставлення студентів до навчання, неякісна оцінка знань здобувачів освіти, зумовлює порушення академічної добросесійності. Серед видів науково-дослідної роботи студентів, найбільше порушень академічної добросесійності відмічено при виконанні письмових курсових та кваліфікаційних робіт. Але варто відмітити, що все більше студентів, розуміють значення знань, і їх цінність для застосування у майбутньому, у розбудові на користь України, особливо в теперішній воєнний час.

Список використаної літератури

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету: [моногр.] / за заг. ред. Т. В. Фінікова, А.Є. Артюхова. Київ: Таксон, 2016. 234 с.
2. Батечко Н., Дурдас А.. Академічна добросесійність в контексті європейських практик: досвід Франції. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2019. № 3. С.88–94.
3. Добко Т. Академічна культура як необхідна передумова ефективного управління сучасним університетом в умовах автономії. Університетська автономія. 2008. Спеціальний випуск. 2008. С.93–102.
4. Закон України «Про освіту». Стаття 42. Академічна добросесійність. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017. № 38–39. 380 с.
5. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2014. № 37-38, ст.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#>
6. Кодекс академічної добросесійності національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. URL: <http://surl.li/arbwl> (дата звернення 13.11.2021).
7. Маслова Н.Г. Академічна свобода та академічна відповідальність. Науковий вісник Ужгородського університету: Право. 2017. № 43(1). С.72–76.
8. Недогібенко Є. Академічна добросесійність: складові елементи. Захист прав. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2017. № 6. С.13–21
9. Програмне забезпечення StrikePlagiarism.com Plagiat.pl. URL: <https://unicheck.com/uk-ua> (дата звернення 13.11.2021).
10. Садиць В. Академічна добросесійність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти. 2017. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/930> (дата звернення 13.11.2021).
11. Сорока Н.І. Плагіат як один із видів порушення авторських прав: європейський досвід. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2017. № 4. С.9–23.

References

1. Finikova, T.V., & Artyukhova, A.E. (2016). *Akademichna chesnist yak osnova staloho rozvytku universyetu* [Academic honesty as the basis of sustainable development of the university]. Takson. [in Ukrainian].

2. Batechko, N., & Durdas, A.. (2019) Akademichna dobrochesnist v konteksti yevropeiskykh praktyk: dosvid Frantsii [Academic integrity in the context of European practices: the experience of France]. *Continuous professional education: theory and practice*, 3, 88–94. [in Ukrainian].
3. Dobko, T. (2008). Akademichna kultura yak neobkhdna peredumova efektyvnoho upravlinnia suchasnym universytetom v umovakh avtonomii [Academic culture as a necessary prerequisite for effective management of a modern university in conditions of autonomy]. *University Autonomy, Sp.iss.*, 93–102. [in Ukrainian].
4. Zakon Ukrainy Pro osvitu vid 05.09.2017 r. Stattia 42. Akademichna dobrochesnist [On Education: Law of Ukraine. Article 42. Academic Integrity]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady*, 38-39, 380. [in Ukrainian].
5. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» vid 01.07.2014 [Law of Ukraine «On Higher Education» dated by July 1, 2014]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady*, 37-38, st. 2004. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#> [in Ukrainian]
6. Kodeks akademichnoi dobrochesnosti natsionalnoho ahentstva iz zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity [Code of Academic Integrity of the National Agency for Quality Assurance in Higher Education]. <http://surl.li/arbul> [in Ukrainian]
7. Maslova, N.H. (2017). Akademichna svoboda ta akademichna vidpovidalnist. [Academic freedom and academic responsibility]. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Law*, 43 (1), 72–76. [in Ukrainian]
8. Nedohibchenko, Ye. (2017). Akademichna dobrochesnist: skladovi elementy. Zakhyst prav. [Academic integrity: constituent elements. Protection of rights]. *Theory and practice of intellectual property*, 6, 13–21. [in Ukrainian].
9. StrikePlagiarism.com. <https://unicheck.com/uk-ua>
10. Satsyk, V. (2017). Akademichna dobrochesnist: mifichna kontseptsiiia chy diievyi instrument zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity [Academic integrity: a mythical concept or an effective tool for ensuring the quality of higher education]. <http://education-ua.org/ua/articles/930> [in Ukrainian].
11. Soroka, N.I. (2017). Plahiat yak odyn iz vydiv porushennia avtorskykh prav: yevropeyskyi dosvid [Plagiarism as one of the types of copyright infringement: European experience]. *Theory and practice of intellectual property*, 4, 9–23. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 19.09.2022 р.
Стаття прийнята до друку 04.10.2022 р.

Sokol Mariana

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Professor of Romanic-German Philology Department
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine.

Rusyn Halyna

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Department of Pedagogy of Primary Education,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

Feketa Iryna

Candidate of Biological sciences, Associate Professor
Department of Physical Geography and Rational Nature Management
Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine

FEATURES OF THE ACADEMIC CHARITY OF THE GDR STUDENTS OF NATURAL SPECIALTIES

Abstract. The article is devoted to the study of the issue of academic integrity in the performance of research work by students of natural sciences. An analysis of the state of formation and compliance with the norms and principles of academic integrity in the research work of students of higher education, which is a necessary element of the educational process, and is aimed at acquiring practical skills for the future profession. Aspects of the motivation of violations and the possibility of observing the principles of academic integrity of students of natural sciences when performing research work in extreme learning conditions are revealed. It was found that among the types of scientific research work of students, the most violations of academic integrity are observed in the performance of written coursework. It is noted that the reasons for the unscrupulous behavior of students are the belief that "plagiarism is not a problem and the lack of formed ideas that the violation of academic integrity is a harm caused to oneself and the future of the state. It has been investigated that the unscrupulous behavior of participants in the scientific and educational process, due to an irresponsible attitude to learning, contributes to the violation of academic integrity. The need to implement academic integrity in school education is substantiated, explaining the consequences of violations. It has been studied in the article that under the conditions of a consistent and step-by-step learning process with compliance with the norms of the scientific and educational process, it is impossible to violate academic integrity by students of natural sciences.

Key words: academic integrity, plagiarism, research work, natural sciences.